

Kennistafel verbetert effectiviteit leesonderwijs

De Kennistafel ‘Effectief leesonderwijs’ bestaat uit zo’n dertig onderzoekers en professionals uit primair en voortgezet onderwijs die zich samen buigen over de vraag hoe de kwaliteit en de effectiviteit van het leesonderwijs kunnen worden verbeterd. Drie van hen vertellen vanuit hun eigen perspectief over het belang en de activiteiten van deze Kennistafel: Femke Scheltinga¹, Betty van Dam² en Sharon Martens³.

Er zijn veel zorgen over de effectiviteit van het leesonderwijs in Nederland. Zo laat de [Staat van het Onderwijs](#) zien dat ongeveer een kwart van de leerlingen in groep 8 onvoldoende leesvaardig is om de teksten die ze straks in het voortgezet onderwijs moeten lezen goed te begrijpen. Ook blijkt dat het leesniveau van leerlingen gedurende het voortgezet onderwijs afneemt. En resultaten van het internationale [PISA-onderzoek](#) (2018) laten zien dat het leesbegrip van Nederlandse vijftienjarigen inmiddels is gedaald tot onder het gemiddelde van de deelnemende landen. Een kwart van de leerlingen is zelfs ‘laaggeletterd’.

Uitwisseling

Deze zorgwekkende gegevens waren voor de PO-Raad, VO-raad en het NRO aanleiding om de Kennistafel Effectief Leesonderwijs op te zetten. Inzet is om de verbinding tussen onderzoek en de onderwijspraktijk te versterken. “Er is veel onderzoek gedaan naar leesonderwijs, maar die kennis landt niet altijd goed in de scholen”, zegt Femke Scheltinga. “Omgekeerd sluit onderzoek niet altijd even goed aan bij de vraagstukken en behoeften die in de onderwijspraktijk leven. Daarom is de uitwisseling tussen wetenschappers en onderwijsprofessionals zo belangrijk. We hopen dat het gesprek in de Kennistafel duidelijk zal maken wat er moet gebeuren om bestaande kennis beter te benutten én om vast te stellen welke kennis er nog ontbreekt, dus welk onderzoek er nog nodig is. Om dat te kunnen vaststellen, is het noodzakelijk dat we ons een goed beeld vormen van de vragen die er op het gebied van lezen en leesonderwijs leven in de praktijk.”

Aansluiten bij de praktijk

Dat laatste – inventarisatie van de vragen van scholen en leraren – is volgens Sharon Martens een belangrijke voorwaarde voor succes van de Kennistafel. “Te vaak wordt er ergens iets bedacht – ook op het gebied van lezen en leesonderwijs – dat in de praktijk niet blijkt te werken. In veel gevallen komt dat doordat leraren niet zijn meegenomen in het ontwikkelproces. Ik heb niet zoveel expertise op het gebied van lezen, maar ik zit namens het Lerarencollectief in de Kennistafel om te bewaken dat alles wat we daar doen en bedenken aansluit bij de behoeften van leraren.”

¹ Femke Scheltinga is senior adviseur/onderzoeker bij [het ITTA](#), Kennisinstituut voor taalontwikkeling van de Universiteit van Amsterdam.

² Betty van Dam is projectleider bij Stichting Primo Schiedam en geeft leiding aan onder andere het project ‘[Leuk Leren Lezen](#)’.

³ Sharon Martens is voorzitter van [het Lerarencollectief](#) en ambulante begeleider bij Kentalis.

En dat is natuurlijk ook de focus van de leraren, schoolleiders en schoolbestuurders die deelnemen aan de Kennistafel. Maar ook via andere deelnemers dringt het geluid uit de praktijk door, bijvoorbeeld via Betty van Dam die projectleider is van het project 'Leuk leren lezen' dat in de regio Schiedam-Vlaardingen wordt uitgevoerd. "Er hebben zich voor dat project nu ongeveer honderd leraren uit po en vo aangemeld die allemaal hebben aangegeven wat ze op het gebied van lezen belangrijk vinden en missen. Omdat we gedurende dat project ook steeds een vinger aan de pols houden bij deze groep, krijg ik een goed beeld van waar leraren op leesgebied tegenaan lopen en waar ze enthousiast van worden. Als Kennistafel zouden we deze groep leraren later misschien ook kunnen benaderen om onze inzichten en plannen te toetsen."

Breed draagvlak

De Kennistafel is nu drie keer bij elkaar geweest. De deelnemers hebben aandacht besteed aan de visie op leesonderwijs en aan de vraag hoe het leesonderwijs, op basis van die visie, kan worden verbeterd. Er wordt nu een zogenoemd 'White paper' geschreven, vertelt Scheltinga. "Dat is een intern werkdocument waarin we de gedeelde visie op leesonderwijs beschrijven – wat lezen volgens ons is – en welke acties we op korte, middellange en lange termijn gaan ondernemen om het leesonderwijs te verbeteren. Dat kan onderzoek zijn, maar het kunnen bijvoorbeeld ook activiteiten zijn om bestaande kennis te delen en toegankelijk te maken. Vervolgens toetsen we in de praktijk of de aannames die we in het Whitepaper doen kloppen."

Zoals eerder gezegd is dat laatste essentieel, ook omdat de Kennistafel tot een visie en tot plannen wil komen die breed worden gedragen. "Doel is dat uiteindelijk iedereen weet wat goed leesonderwijs inhoudt en waar je relevante kennis kunt vinden", zegt Martens, "Dat betekent bijvoorbeeld dat het in het curriculum van de pabo wordt opgenomen en in de professionalisering van leraren. Alleen dan kun je bewerkstelligen dat alle leraren goed leesonderwijs geven. Het mooie van de Kennistafel vind ik dat de deelnemers, allemaal vanuit hun eigen perspectief, dat doel voor ogen hebben en zich daarvoor belangeloos inzetten. Iedereen zet zijn eigen belangen opzij om goed leesonderwijs te bewerkstelligen."

Complex domein

De gedeelde visie op leesonderwijs wordt nog uitgekristalliseerd, maar de deelnemers van de Kennistafel zijn het erover eens dat lezen een complex domein is waarbij veel verschillende vaardigheden komen kijken, die je je leven lang blijft doorontwikkelen. Lezen omvat dus veel meer dan simpelweg strategieën toepassen. "Dat betekent onder meer dat we af moeten van het aanleren van leesstrategieën", zegt Van Dam, die zich hiervoor al eerder sterk heeft gemaakt en erover publiceerde in het blad [Beter begeleiden](#). "Steeds meer groeit het inzicht dat 'strategieënonderwijs' de leesvaardigheid en het leesplezier van kinderen niet bevordert. Als het aan mij ligt worden begrijpend lezen en de bijbehorende toetsen afgeschaft, maar of dat ook het pleidooi van de Kennistafel zal zijn, is nog niet duidelijk."

De Kennistafel heeft nog tot het eind van 2021 de tijd om de visie en de daaruit voortvloeiende acties vast te stellen. Op welke manier en in welke vorm de opbrengsten met het veld zullen worden gedeeld ligt nog open. “Er zijn allerlei suggesties voor gedaan, maar we gaan die vraag ook nog voorleggen aan het veld”, zegt Scheltinga. “In ieder geval zal de kennis die de Kennistafel oplevert vrij toegankelijk zijn voor elke leraar.”